KARANLIK IŞIKLAR

BELKİ DE ZAMAN YALNIZCA BEDENİN DİLİDİR

Zaman, beden, ruh, hafıza ve erişilemeyen hakikat üzerine bir düşünce metni

“İnsan zamanı yaşamaz; beden zamanı tercüme eder.”

Düşünsel arşiv metni

ÖZET

Bu çalışma, zamanın insan tarafından nasıl deneyimlendiğini beden, ruh, hafıza ve benlik ilişkisi üzerinden yeniden düşünmeyi önerir. Çıkış noktası tek bir cümledir: “Belki de zaman yalnızca bedenin dilidir.” Bu cümle zamanı inkâr etmekten çok, insanın zamanı nasıl bildiğini sorgular. İnsan yılları doğrudan görmez; bedenindeki değişimleri görür ve bu değişimlere “zaman” adını verir. Böylece kırışıklık, ak saç, yorgunluk ve bedensel çözülme, zamanın kendisi değil, zaman olarak yorumlanan bedensel işaretler hâline gelir.

Buradan daha derin bir soru doğar: Beden değişirken, bütün bu değişimi fark eden “ben” aynı ölçüde değişiyor mudur? Bir insanın bedensel yaşı ile kendisini içeriden hissettiği yaş neden aynı olmak zorunda olsun? Ruh, öz ya da bilinç diye adlandırdığımız şeyin zamanla ilişkisi gerçekten bedeninkiyle aynı mıdır? Bu metin bu sorulara deneysel bir kesinlik iddiasıyla değil, düşünsel bir açıklıkla yaklaşır.

Anahtar kelimeler: zaman, beden, ruh, yaşlanma, hafıza, benlik, ölüm, erişim, sessizlik, varoluş.

1. ZAMANIN KENDİSİNİ GÖRDÜK MÜ?

Bir insana “Sizi yaşlandıran nedir?” diye sorulduğunda cevabın “yıllar” olması doğaldır. Fakat ikinci soru düşüncenin yönünü değiştirir: “Yılları gördünüz mü?” Hayır. Görülen şey kırışıklıktır, beyazlamış saçtır, değişen bedendir. Yılların kendisi değil.

Burada dil ile gerçeklik arasındaki küçük fakat güçlü bir mesafe açılır. “Zaman geçti” dediğimizde aslında çoğu kez bedende meydana gelen bir değişimi adlandırıyoruzdur. Belki zaman, bedenin üzerinde okunabilen bir işaretler sistemi gibi çalışır. Beden konuşur; biz onun konuşmasını zaman diye tercüme ederiz.

“Belki de zaman yalnızca bedenin dilidir.”

Bu cümle kısa olduğu için küçük değildir. Tam tersine, kısa olması düşünceyi kapatmak yerine çoğaltır. Okuyan kişi cümlenin içine kendi saatini, kendi yüzünü, kendi çocukluğunu ve kendi sonluluğunu yerleştirebilir.

2. BEDENİN SÖYLEDİĞİ İLE İNSANIN KENDİSİ AYNI ŞEY Mİ?

Beden doğar, büyür, güçlenir, değişir, yorulur ve sonunda susar. İnsan bu değişimlerin tamamını “ben” kelimesiyle sahiplenmeye alışmıştır. Fakat sahip olmak ile aynı şey olmak arasında bir fark olabilir.

Yüz yaşındaki bir insanın bedeni yüz yaşındadır. Bu, tartışmasız biçimde ölçülebilen bir bilgidir. Fakat aynı insana içinden kaç yaşında hissettiğini sorduğumuzda takvimle aynı

cevap gelmeyebilir. İnsan bazen bedeninin yaşından çok daha genç, bazen çok daha yaşlı, bazen de yaş kavramının dışında hissedebilir.

Burada amaç “ruh kesinlikle yaşlanmaz” hükmünü bilimsel bir sonuç gibi sunmak değildir. Soru daha yalındır: Bedenin yaşını ölçebiliyorsak, insanın özünün yaşını neyle ölçüyoruz? Ve eğer ölçemiyorsak, onun yaşlandığını hangi temelde söylüyoruz?

3. RUHUN DİLİ: SESSİZLİK

Bedenin dili belirgindir. Ağrı ile konuşur, yorgunlukla konuşur, kırışıklıkla konuşur, güç kaybıyla konuşur. Takvimle ve saatle aynı dünyanın dilini kullanır. Peki ruhun dili nedir?

Belki kelime değildir. Belki yaş değildir. Belki zaman değildir. Belki ruhun dili sessizliktir: bedensel değişimlerin içinden geçen, fakat kendisini onların ölçüleriyle tanımlamayan bir sessizlik.

Sessizlik burada boşluk anlamına gelmez. Tam tersine, kelimelerin ulaşamadığı bir alanı işaret eder. Bir şey hakkında konuşamamak ile onun var olmadığını bilmek aynı şey değildir. İnsan bazen yalnızca bir şeye erişemiyordur.

4. “YOK” DEĞİL, “ERİŞEMİYORUM”

İnsanın bilgi karşısındaki en önemli sınırlarından biri erişim meselesidir. Bir şeyin bilgisine sahip olmamak, o şeyin var olmadığı anlamına gelmez. Bu ayrım özellikle hafıza, bilinç ve metafizik sorularında önem kazanır.

İnsan yüz yıl yaşayabilir; binlerce gün görür, binlerce sabah uyanır, binlerce olayın içinden geçer. Buna rağmen hayatının çok küçük bir bölümünü açık biçimde hatırlar. Geri kalan her şey için çoğu zaman “unuttum” der.

Fakat “unuttum” ile “yok oldu” aynı cümle değildir. Belki geçmişin büyük bölümü yok değildir; yalnızca bugün ona erişemiyoruzdur. Bu düşünce hafızayı bir depo olmaktan çıkarıp bir eşik hâline getirir: içeride bir şey bulunabilir, fakat kapı her zaman açık değildir.

5. RUHUN HUTBESİ: ZAMANIN İLLÜZYONU

Aşağıdaki metin, bu düşünce zincirinin merkezinde yer alan özgün “Ruhun Hutbesi” bölümüdür. Kaynak metindeki soru-cevap yapısı korunmuştur; metin bir dinî metin iddiası taşımaz. “Hutbe” burada hitap eden, sorgulayan ve düşünceyi karşısındaki kişiye yönelten edebî biçimi ifade eder.

> Onlara sor: “Sizi yaşlandıran nedir?”
> Diyecekler ki: “Yıllar…”

De ki: “Yılları gördünüz mü?”
Diyecekler ki: “Hayır.”

De ki: “Öyleyse gördüğünüz nedir?”
Diyecekler ki: “Kırışıklıklarımızı... Ak saçlarımızı...”

De ki: “Öyleyse siz zamanı değil, bedeninizin konuşmasını görüyorsunuz.”

6. SABİT YAŞIN HAKİKATİ

“Onlara sor: ‘Ruhunuz kaç yaşındadır?’” Bu soruya verilen cevap sessizliktir. Çünkü ruhu takvimle ölçmek, takvimin ölçü birimlerini ruhun üzerine taşımaktır.

Buradaki düşünce şudur: Yaşını bilen bedendir. Ruh ise, bu düşünce sisteminde, yaratıldığı ilk andaki tazeliğin dışında bir yaş kavramına sahip değildir. Dolayısıyla “Ben yaşlandım” cümlesi ruhun değil, bedenin dilidir.

“Ruh hiçbir zaman ‘Ben yaşlandım’ demez. Bunu söyleyen yalnızca bedendir.”

Bu cümle bir laboratuvar sonucu değildir. Bir metafizik önermedir. Gücü de kesinliğinden değil, insanın kendisi hakkında kullandığı dili değiştirmesinden gelir.

7. BEDENİN SUSMASI

Beden yıllar boyunca yaşlanma dilini konuşur. Sonra konuşmanın gücü azalır. Koşamaz, taşıyamaz, eller titrer, ses kısılır. Bedenin sözlüğü daralır. En sonunda kelimeleri biter ve susar. Biz buna ölüm deriz.

Fakat burada düşünce yeniden ikiye ayrılır. Beden açısından ölüm, bedenin faaliyetlerinin sonudur. Ruh açısından ne olduğu ise bu metnin bilebileceği bir şey değildir. Tam da bu nedenle “bilmiyoruz” cümlesi önemlidir.

Bilinmeyen bir şeyi kesinlikle açıklamak kadar, açıklayamadığımız için yok saymak da bir varsayımdır. Belki ölüm bir son, belki bir geçiş, belki de insanın şu an erişemediği başka bir durumdur. Bu metin bunlardan hiçbirini kanıtlanmış gerçek olarak ilan etmez.

8. RÜYA VE UYANIŞ

Bir rüyanın içindeyken rüya, rüyayı görene gerçek görünür. Uyanınca ise o dünyanın kısa sürdüğü anlaşılır. Buradan insan hayatının da bir rüya olduğunu kesin olarak çıkarmak mümkün değildir. Fakat benzetme güçlü bir soru üretir:

“Ya şimdi gerçek sandığımız süre, başka bir uyanıştan sonra bambaşka görünecekse?”

Bu soru zamanı küçültmez. Hayatı değersizleştirmez. Tam tersine, yaşanan anın niteliğini büyütür. Çünkü insan hayatın ne olduğunu kesin olarak bilmiyorsa, yaşadığı zamanı daha dikkatli okumaya başlar.

9. ZAMANIN DİLİNİ DEĞİŞTİRMEK

Belki de asıl mesele zamanın ne olduğu değil, insanın zaman hakkında nasıl konuştuğudur. “Yaşlandım” dediğimizde yalnızca bir bedensel değişimi mi ifade ediyoruz? “Geçmişte kaldı” dediğimizde gerçekten kaybolmuş bir şeyi mi, yoksa artık erişemediğimiz bir şeyi mi kastediyoruz?

Kelimeler yalnızca düşünceleri taşımaz. Düşüncenin sınırlarını da çizer. Bir kelime değiştiğinde, aynı gerçekliğe başka bir pencereden bakılabilir.

Bu yüzden bu makalenin kısa cümleleri tamamlanmış cevaplar olarak değil, dallanabilecek düşünce kökleri olarak tasarlanmıştır. Her biri başka bir soruya açılabilir: Zaman nedir? Ben kimim? Hafıza nerede yaşar? Ölüm nedir? Beden ile bilinç arasındaki sınır nerede başlar? Ve sessizlik ne zaman bir cevap hâline gelir?

10. SONUÇ VE SENTEZ

“İnsan zamanı yaşamaz; beden zamanı tercüme eder.”

Bu cümle, çalışmanın bütününü tek başına taşımaya yetecek kadar kısa; fakat tek bir okumayla tüketilemeyecek kadar geniştir.

Zamanı göremeyiz; değişimi görürüz. Yaşı doğrudan yaşamayız; bedenin yaşını okuruz. Geçmişin tamamını hatırlamayız; hatırlayabildiğimiz kadarıyla geçmişe erişiriz. Bedenin sonunu görebiliriz; ölümün ötesini ise bilemeyiz.

Bütün bunlar tek bir iddiayı kanıtlamaz. Fakat tek bir ihtimali güçlü biçimde açar: İnsan kendisini bedensel göstergelerinden ibaret sanıyor olabilir.

Belki beden dünyanın yerlisidir; ruh ise bu dünyanın dilini öğrenmeye çalışan bir misafirdir. Belki beden zamanın dilini konuşur; ruh o dili yalnızca dinler. Belki ruhun dili gerçekten sessizliktir.

Ve belki insanın kendisi hakkında yapabileceği en dürüst şey, kesinlikten bir adım geri çekilip şu soruyu sormaktır:

“Ya bütün bunlar doğruysa?”

Cevabı bilmiyoruz. Belki de düşüncenin değeri tam burada başlıyor.

SON CÜMLE

Belki de zaman yalnızca bedenin dilidir.

Ve belki ruh, bütün hayatımız boyunca konuşmadığımız bir dili sessizlikle taşıyordur.

Karanlık Işıklar • Düşünsel Arşiv Metni